

ÜLKEMİZDE ALAN ÖĞRETMENİ EĞİTİMİ NASIL OLMALI?

Geçmişten günümüze ülkemizdeki öğretmen yetiştirme politikalarına ve uygulamalarına genel olarak baktığımızda bir sürekliliğin olmadığını, **bilen öğretir mantığı ve yaklaşımıyla** bu işin geçici çözümlerle yürütüldüğünü kolayca görmekteyiz. Öğretmen yetiştirme işi politikacılara ve eğitimci olmayanlara bırakılmayacak kadar ciddi ve profesyonel bir olmasına rağmen öteden beri ülkemizde öğretmen yetiştirme konusunda öğretmen eğitimcilerinin dışında herkes söz sahibi olmuş bilgi sahibi olmadan fikir sahibi olarak icraatlar yapmışlardır. Bütün bu düzensizliğin sonucunu da bugün uluslararası karşılaştırmalı sınavlarda görmekteyiz. Örneğin PISA bu sınavlardan birisidir ve oradaki başarı sıralamamız sonlardadır. **Nitelikli öğrencilerin yetiştirilmesi nitelikli öğretmenlerin yetiştirilmesine bağlıdır.** Bu nedenle öğretmen yetiştirme işini doğru anlayabilmemiz için eğitimde iyi olan ülkelerin neler yaptığına bakmalıyız. Eğitimde iyi durumda olan ülkelerin öğretmen eğitimi anlayışları ve kabulleri hemen hemen aynıdır. Hem fikir olunan en önemli nokta öğretmenin sahip olması gereken öğretmenlik bilgisidir. Bu ülkelerin öğretmen eğitimi modelleri incelendiğinde öğretmen yetiştirme programlarındaki derslerin **alan bilgisi, alanı öğretme bilgisi ve genel kültür** derslerinden oluştuğu görülmektedir. Ancak, uygulamada her bir alana verilen önem, eğitim-öğretim süresi, okullardaki çalışmalar ve öğrenci kabul koşulları ülkelere göre farklılıklar göstermektedir.

Diğer taraftan gelişmiş ülkelerde “**Nasıl bir öğretmen?** sorusuna verilen cevaplar da aynıdır:

- **Sorgulayan, soru sorduran, düşündüren, tartıştıran, yönlendiren, öğrenmeyi öğreten öğretmen.**

Öğretmenin sahip olması gereken bilgiyi bir cebirsel ifade olarak şu şekilde yazabiliriz:

$$\text{Öğretmenin Bilgisi} = \text{Alan Bilgisi} + \text{Alanı Öğretme Bilgisi} + \text{Genel kültür}$$

Bu formülde alan bilgisinden kastedilen öğretmenin öğreteceği alanla ilgili yeterli bilgiye sahip olmasıdır. Örneğin, iyi bir matematik öğretmeni olabilmeniz için iyi bir matematik bilgisine sahip olmanız gerekir. Ancak bu tek başına iyi bir öğretmen olmanız için yeterli değildir. Bu formülde en çok unutulmuş kısım **alanı öğretme bilgisidir.** Bunu iyice açıklayabilirsek ülkemizde bilen öğretir anlayışından uzaklaşıp **öğretmesini bilen öğretir** anlayışına varabiliriz.

■ Alanı Öğretme Bilgisinin Alt bileşenleri

Özel alan yeterliği temeline dayanan bu genel açıklamayı alanı öğretme bilgisinin alt bileşenleriyle birlikte biraz daha açabiliriz:

■ 1) Öğrenciyi tanıma bilgisi

- ✓ Öğrencinin konuyla ilgili ön bilgisi
 - ✓ Bir önceki dersin tekrarını yaparak derse geçiş yapma
 - ✓ Yeni konuyla bağlantılı konular arasında öğrencinin bilgisini sorgulama
- ✓ Öğrencinin konuyla ilgili anlaması
- ✓ Öğrencinin konuyla ilgili inancı
- ✓ Öğrencinin konuyla ilgili kavram yanılgıları
- ✓ Öğrencinin konuyla ilgili yaşadığı öğrenme güçlüğü

2) Dersin organizasyonu ve sunumu bilgisi

- ✓ Konu öğretilirken kullanılacak yöntem ve stratejiler
- ✓ Konu öğretilirken kullanılacak öğretimsel açıklamalar

- örnekler

- gösterimler
- analogiler
- materyaller

3) Ölçme ve değerlendirme bilgisi

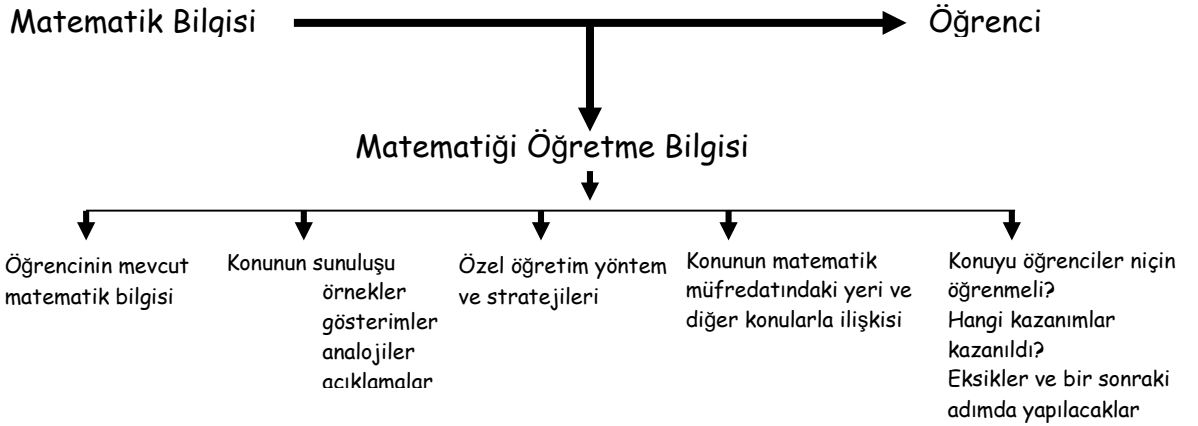
- ✓ Konuyu öğrenciler niçin öğrenmeli?
- ✓ Hangi kazanımlar kazanıldı?
- ✓ Eksikler ve bir sonraki adımda neler yapılmalı?

4) Müfredat bilgisi

Bilmek ve öğretmek ile bilen öğretir çok farklı şeylerdir. **Öğretme**, alan bilgisini öğrenciye kazandırma sürecidir bu süreçte didaktik üçgenin başarılı bir şekilde tamamlanması gerekir.

Amaçlanan bilginin öğrenciye kazandırılması sürecinde didaktik üçgenin başarılı bir şekilde tamamlanması doğrudan öğretmenlik bilgisinin niteliğine bağlıdır. Bunu matematik için aşağıdaki gibi şematik olarak açıklayabiliriz:

Alanı öğretme bilgisinin neleri içerdiğini açıklarken matematik öğretmenin alanı öğretme bilgisi örnek olarak verildi. Bunu fizik, kimya, tarih coğrafya gibi diğer alanlara da benzer şekilde genelleyebiliriz.

Öğretmen eğitimi ile ilgili AB uyum çerçevesinde yürütülen çalışmaların esas amacı öğretmen yeterliklerinin belirlenmesi ve eğitim fakültelerinin yapısını ve öğretmenlik programlarını AB ülkeleri ile uyumlu hale getirmektir. Eğitim fakültelerinin bugünkü yapılanmasında ilköğretim bölümünde ve ortaöğretim fen ve matematik alanları eğitimi bölümünde birer matematik eğitimi anabilim dalı bulunmaktadır. Tek elden koordine edilmesi gerekirken bu anabilim dalı iki farklı bölüm çatısı altında ikiye bölünmüştür. Benzer durum fen bilimleri eğitiminde, sosyal bilimler eğitiminde, Türkçe eğitiminde de söz konusudur. Oysa **doğrusu, ortaöğretim fen ve matematik alanları eğitimi ve ortaöğretim sosyal alanlar eğitimi bölümlerini kapatarak yerine özgün akademik disiplinleri**

temsil eden matematik eğitimi, fen bilimleri eğitimi, sosyal bilimler eğitimi adıyla yeni bölümler açılmalıdır. Örneğin, matematik eğitimi bölümü açılarak bu bölüm altında hem ortaokul hem de ortaöğretim matematik öğretmenliği lisans programları yürütülmelidir. Benzer şekilde, fen eğitimi bölümü adı altında kimya eğitimi, fizik eğitimi, biyoloji eğitimi ve fen eğitimi anabilim dalları açılmalıdır. İlgili anabilim dalları da kendi alanlarının öğretmenlik lisans programlarını yürütmelidir.

Bugün YÖK'ün “Fen-Edebiyat fakültelerinde lisans eğitimi sırasında öğrencilere pedagojik formasyon dersleri verilebilecektir” kararının MEB'in Ulusal Öğretmen Stratejisi Belgesi'nde “öğretmen yetiştirme için yeterlikler temelinde ele alınması” vurgusuyla hiçbir paralelliği yoktur. Aslında YÖK'ün pedagojik formasyon kararı ve ortaöğretimlerle ilgili aldığı kontenjan kararı 90'lı yıllarda yapılanlarla birlikte rayına girmeye başlayan öğretmen eğitimini rayından çıkaracak niteliktedir ve öğretmen eğitimini sonu bilinmeyen bir maceraya sürüklemektedir. Bu bedelini şimdiden kimsenin tahmin edemeyeceği bir maceradır. Öğretmen eğitiminin raydan çıkmasıyla ülkemiz nasıl bir fatura ödeyecektir? Bunu alanın uzmanı olmayanlara, matematikçi ile matematik eğitimcisi veya kimyacı ile kimya eğitimcisi arasındaki farkı fark edemeyenlere anlatmamız oldukça zordur. Esas itibarıyla öğretmen eğitiminde formasyon “**formation**” mesleğe gireceklere şekil verme süreci olarak anlaşılması gerekirken içeriği boşaltılarak bizde bu “**formality**” sözcüğü ile yer değiştirmiştir. Böylece öğretmen eğitiminde formasyon dersleri derken herkesin aklına formalitenin tamamlanması için alınması gereken **tek tip** birkaç pedagoji dersi gelmektedir.

Böylece, matematikçi ile matematik eğitimcisinin veya tarihçi ile tarih eğitimcisinin arasındaki farkı fark edemeyenler veya anlayamayanlar öğretmen yetiştirme işi fen-edebiyat fakültelerinin işidir diyecek kadar ileriye gitmişlerdir. Bu anlayışa göre **Bilen öğretir**. Bu durumda öğretmen adayının alanında **neyi nasıl öğreteceğini bilmesi, öğreteceği müfredatı öğrenme alanları ve kazanımlarıyla birlikte tanınması, bunlara yönelik materyal hazırlayabilmesi, öğrencisini tanıması, onun bilişsel, duyuşsal ve devinimsel gelişmesine bağlı olarak uygun öğrenme-öğretme ortamları tasarlamayabilmesi, öğrencisinin alana özgü öğrenmelerini uygun araçlar geliştirip ölçebilmesi o kadar önemli değildir**. Öyle ise öğretmen olmak için eğitim fakültelerinde okutulan bu kadar derse ne gerek var bir kısmını atalım. Evet bu uygulamaya geçtikten sonra zaten bir formalite haline dönüştürülen 26 kredilik formasyon derslerini neden fen-edebiyat fakülteleri de vermesin? **Düz mantık!** Zaten öteden beri öğretmenin sahip olması gereken alan bilgisini fen-edebiyat fakülteleri veriyor o halde geriye kalan ve sadece iki dönemden ibaret olan formasyon derslerini de pekâlâ verebilirler. Bu görüş YÖK'te de hâkim olmuş öğretmen eğitiminden sorumlu hiçbir eğitim fakültesi veya alan eğitimi uzmanı ile istişare edilmeden malum kararlar alınmıştır. İşte alan öğretmeni eğitiminin raydan çıkarıldığı nokta buradadır. Bu anlayışın devam etmesi halinde ülkemizde nitelikli öğretmen yetiştirmek hayalden öteye geçmeyecektir.

NE YAPILMALI?

Öğretmen yetiştirme meselesinde dünyada karşılığı olan, doğru ve bilimsel bir iş gerçekleştirebilmemiz için öncelikli olarak YÖK'ün başındaki sayın değerli üyeleri aşağıdaki soruların cevaplarını net olarak vermelidir:

- 1.a) Matematik nedir?
- 1.b) Matematikçi kimdir?
- 1.c) Matematikçi ne ile uğraşır ve akademik olarak ondan ne beklenir?

- 2.a) Matematik Eğitimi nedir?
- 2.b) Matematik Eğitimcisi kimdir?
- 2.c) Matematik Eğitimcisi ne ile uğraşır ve akademik olarak ondan ne beklenir?

Eğer her iki gruptaki soruların cevabı da aynı ise yapabileceğimiz hiçbir şey kalmamıştır. Eğer YÖK bu iki ayrı disiplinin farkının farkında ise ülkemizde alan öğretmeni yetiştirme sistemi için yapacağımız çok şey vardır.

Milletlerin güçlü, zengin ve mutlu kalmaları, sosyal ve teknolojik gelişmelere göre kendilerini yenileyebilmelerine bağlıdır. Gelişmiş ülkeler yeni asırda karşılaşacakları problemleri çözebilecek nesilleri yetiştirebilmek için eğitime bütçelerinden büyük paralar ayırarak eğitim alanında kapsamlı projeler ve reformlar gerçekleştirmektedir. Bütün bunları, bilgi toplumu olma yolunda önemli bir aşama olarak görmektedirler. Hazır bilgileri öğrencilere aktarma yaklaşımı veya düşüncesi, kısa vadeli ve işlevsel olmayan bir eğitim hedefidir. Böyle bir yaklaşımda, her zaman en doğruları bilen ve bunları öğrenciye aktaran bir otorite olarak öğretmen vardır. Artık, bugün biliyoruz ki bilgi doğrudan aktarılamaz, bilgi bizzat birey tarafından kurulur. Öyleyse, öğretmenin yeni rolü değişmiştir, o doğrudan bilgi aktarıcı değil bilgiye ulaşmanın yollarını ve yöntemlerini gösteren bir kılavuzdur, rehberdir. Öğretmenler, bu yeni rollerini iyi oynayabilmek için kendi bilgilerini yenilemeli, bunları eğitim teknolojileri ile birleştirerek kendi uzmanlık alanında öğrencileri için nasıl zengin öğrenme ortamları hazırlayabileceğini bilmek zorundadır.

Yukarıda belirtilen gerekçeler doğrultusunda hem öğretmen yetiştirme programlarını hem de lisansüstü programları daha işlevsel bir şekilde yürütebilecek eğitim fakültelerinin oluşturulabilmesi için yeniden bölümlenmeye ihtiyaç vardır. **Yapılacak tek şey mevcut lisans programlarının ait olduğu anabilim dalları tarafından yürütülmesini sağlamaktır.** Bu yeni düzenlemeyle, neredeyse bir eğitim fakültesinin üçte ikisini oluşturan ilköğretim bölümü de daha sade bir hale gelecektir. Bundan daha önemlisi yeni düzenleme ile öğretim üyeleri kendi uzmanlık alanlarına göre doğru adreslerinde akademik çalışmalarını sürdürme fırsatı bulmuş olacaktır.

Gelinen son nokta dikkate alındığında eğitim fakültelerinin ortaöğretim öğretmenliği programları ve tezsiz yüksek lisans programlarıyla ilgili YÖK dünyadaki uygulamaların paralelinde çok ciddi bir karar aşamasındadır. Bir öğretmen eğitimcisi olarak bizim önerimiz şudur:

- 1) İlköğretim kademesi için alan öğretmenlerinin yetiştirildiği 4 yıllık lisans programları şu andaki mevcut halleriyle devam etmelidir.
- 2) Ortaöğretime öğretmen yetiştiren bölümlerde 5 yıllık ortaöğretim öğretmenliği programlarının yanında fen-edebiyat fakültesinin ilgili bölümlerinde dördüncü sınıfa gelmiş yeterli alan bilgisine sahip başarılı öğrencilere eğitim fakültesinin ilgili bölümlerinde **4 yarı-yıldan az olmamak üzere alan öğretmenliği sertifika** veya **tezsiz yüksek lisans** programı sunulmalıdır.

Tablo: Matematik Öğretmenliği Sertifika/Matematik Eğitimi Tezsiz Yüksek Lisans Dersleri(4 yarıyıl)

1. YARIYIL (BAHAR)				2. YARIYIL (BAHAR)			
DERSİN ADI	D	U	K	DERSİN ADI	D	U	K
Eğitim Bilimine Giriş	3	0	3	Özel Öğretim Yöntemleri (Matematik)	3	2	4
Gelişim Psikolojisi	3	0	3	Okul Deneyimi	1	4	3
Matematik Öğretim Programı	3	0	3	Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme (Matematik)	2	2	3
Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi	2	0	2	Ölçme ve Değerlendirme (Matematik)	3	0	3
Öğrenme ve Öğretme Kuram ve Yaklaşımları	3	0	3	Teknoloji Destekli Matematik Eğitimi - I	3	0	3
	14	0	14		12	8	16
3.YARIYIL (GÜZ)				4.YARIYIL (BAHAR)			
DERSİN ADI	D	U	K	DERSİN ADI	D	U	K
Sınıf Yönetimi	2	0	2	Rehberlik	3	0	3
Bilimsel Araştırma Yöntemleri	2	0	2	Öğretmenlik Uygulaması - II	2	6	5
Öğretmenlik Uygulaması - I	2	6	5	Alan Eğitiminde Araştırma Projesi	3	0	3
Teknoloji Destekli Matematik Eğitimi - II	3	0	3				
	14	6	17		8	6	11

Söz konusu 4 yarı-yıllık bu program Amerika, Fransa ve Almanya gibi birçok gelişmiş ülkede uygulanmaktadır. **Bu tür programların içinin nasıl doldurulacağı ve nasıl uygulanacağı “alan eğitimcilerine” bırakılmalıdır.** Gelişmiş ülkelerde olduğu gibi bu programlar öğretmenlik bilgisini oluşturan alan bilgisi ve alanı öğretme bilgisinin bir denge içerisinde olması gerçeğinden hareketle geliştirilmelidir. Bu programların içeriğini belirleyecek olan **alan eğitimi uzmanlarıdır.** YÖK’ün önderliğinde alan eğitimi uzmanlarından oluşacak komisyonlar toplanarak, ciddi çalışmalar yapılarak Türkiye’de bu başarılabilir. Artık Türkiye 1970’lerin Türkiye’si değildir. Özellikle 1990’lı yıllardan sonra sayıları artan nitelikli tarih eğitimcilerine, coğrafya eğitimcilerine, fizik eğitimcilerine, kimya eğitimcilerine, matematik eğitimcilerine, dil eğitimcilerine, fen eğitimcilerine sahip bulunmaktayız. Ortaöğretim öğretmenliği programları ele alınırken bu potansiyeli MEB ve YÖK göz ardı etmemelidir.

Özetin özeti, Türkiye’de aktif öğrenci alan toplam 16 ortaöğretim bölümü vardır. Bu bölümlerden sadece 4’nün (Gazi, ODTÜ, Dokuz Eylül ve Atatürk Üniversitesinin) öğrencileri eğitim fakültesinde alan derslerini almaktadır. Geriye kalan 12 tanesinin öğrencileri alan derslerini fen-edebiyat fakültelerinden almaktadır. Bu durumda sınavlarda sıfır çeken öğrencilerin öğretmenlerinin alan bilgisini çoğunlukla hangi fakültelerden aldığı anlaşılmaktadır. Ortada alan bilgisi açısından bir başarısızlık varsa bunun 3/4’ ü fen-edebiyat fakültelerininindir. Bilimsel temeli olmayan spekülasyonlarla alan öğretmeni yetiştirme ile ilgili kararlar alınmamalı. . Eğitimde bizden iyi durumda olan ülkelerde yapılanlara bakılmalı ve öğretmen eğitimi bağımsız bir akademik disiplin olarak görülmeli. Kısaca, öğretmen eğitimi anlayışları ve kabulleri hemen hemen aynıdır. Alan öğretmeni eğitimi politikacılara ve eğitimci olmayanlara bırakılmayacak kadar ciddi bir iştir. Nitelikli bir toplum istiyorsak öğrencilerimizi çağın gerektirdiği niteliklerle donanımlı yetiştirmeliyiz. Bunun da yolu nitelikli öğretmenlerin yetiştirilmesidir. Bunun da adresi **alan eğitimi uzmanlarının** çalıştığı eğitim fakülteleridir. Saygılarımızla. 12-06-2013

Prof. Dr. Adnan Baki
Matematik Eğitimi Derneği Başkanı